

Po sledeh zapuščine čebelarjev družine Rothschütz

Anton Koželj in Andrej Šalehar*

Uvod

Grad Podsmreka pri Višnji Gori, v katerem je bil pol stoletja (1859–1910) dom čebelarjev družine Emila Rothschütza in sedež njihovega podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), je bil tedaj osrednje čebelarsko središče na Kranjskem. Iz Podsmreke, pozneje tudi iz drugih krajev na Kranjskem, je kranjska čebela stopila na pot v Evropo in svet, na pot uveljavitve in poznejšega priznanja ter vpisa v sistematiko medonosnih čebel. Emil Rothschütz je bil sposoben gospodar, strokovnjak na področju čebelarstva, plodovit strokovni pisec, urednik, založnik in tudi spreten trgovec. Usoda pa njegovi zapuščini ni bila naklonjena. Številni novi lastniki, vojne vihre in nenaklonjen povojni čas so pripomogli, da se je do dandanes slabo ohranila. Za vse, kar se je kljub vsemu ohranilo, pa se lahko zahvalimo številnim zbirateljem, zavednim Slovencem ter knjižnicam doma in po svetu. V tem sestavku bomo to predstavili in opisali.

Rothschützeva knjižnica

Na gradu Podsmreka je bila bogata knjižnica s čebelarskimi knjigami, tiski in revijami. Seznam knjig in revij, žal, ni ohranjen. Za ohranitev dela tega knjižnega fonda ima velike zasluge tedanji predsednik Slovenskega čebelarskega društva Josip Verbič, ki je, kot lahko preberemo v njegovem poročilu na seji, 2. decembra 1932, za društveno knjižnico pridobil 98 strokovnih knjig, od tega 56 knjig iz nekdanje Rothschützeve knjižnice v Podsmreki pri Višnji Gori.

Knjige in tiski, ki so jih napisali čebelarji družine Rothschütz

Največ knjig, ki so jih napisali čebelarji družine Rothschütz (Emil in Antonija), je pri nas v Čebelarski knjižnici Janeza Goličnika (devet) in v Čebelarskem muzeju Radovljica (štiri). Po eno knjigo hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, v knjižnici Kmetijskega inštituta Slovenije in v knjižnici Oddelka za agronomijo na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Posamezne knjige so v petih univerzitetnih ali nacionalnih knjižnicah v ZDA, v Evropi pa jih hra-

nijo v osmih nacionalnih ali univerzitetnih knjižnicah. Čebelar Anton Koželj hrani v svoji čebelarski zbirki pet knjig.

Prodajni katalogi Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak)

Do sedaj je bilo najdenih pet. Štiri hrani gospod dr. Jernej Sekolec, ki živi na Dunaju, in enega čebelar Anton Koželj.

Berichte über die Krainer Biene (Poročila o kranjski čebeli)

Leta 1869 je Emil Rothschütz izdal »50 Berichte aus der österreichisch-ungarischen Monarchie so wie aus Nord- und Süddeutschland über die Krainer Biene 1868«, ki ga hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (sig. 27321) in v knjižnici Narodnega muzeja Slovenije (sig. 17914).

Die Krainer Biene (Kranjska čebela) – periodična publikacija v letih 1873–1875

Periodično publikacijo Die Krainer Biene, ki jo je v letih 1873–1875 izdajalo Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (sig. 29007). Najdemo jo tudi na knjižnih policah Nacionalne knjižnice na Dunaju.

Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarski razgledi, strokovni list za čebelarjenje)

Periodično publikacijo Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht hranijo v Narodni in univer-

Kliše s čebelarskim orodjem

* zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

zitetni knjižnici v Ljubljani (sig. 34 137). Najdemo jo tudi v univerzitetni knjižnici v Gradcu v Avstriji in v ameriški zvezni državi Wisconsin. Prva dva letnika hranijo tudi v bavarski nacionalni knjižnici.

Rothschützev listovni panj

Rothschützev listovni panj ni ohranjen, a ga je treba omeniti. Debevec (1944) piše, da je bil baron Rothschütz čebelarstva kapaciteta prve vrste. Sestavil je več panjev. Zanimiv je njegov tretji panj, listovni panj na 16 ali 24 satov v podolžni legi. Ta listovni panj je izumil prej kot Alberti svojega (dodatek avtorjev: Rothschütz leta 1868 in Alberti leta 1873).

Potrditev tega zapisa najdemo tudi v Slovenskem čebelarju (1932), v prodajnem katalogu iz leta 1898 (kjer je upodobljen pod števil. 13) ter v knjigi »Br. Rothschütz' die Volk- und Mobilzucht der Krainer Biene in der Heimat« (1902).

Zapuščina čebelarjev družine Rothschütz pri potomcih Janeza Zupančiča

Pred drugo svetovno vojno je pri obnovi gradu Podsmreka sodeloval zidarski mojster Janez Zupančič (1907–1944), domačin iz Starega trga pri Višnji Gori. Pred obnovo so grad počistili, tako da je gospod Zupančič veliko čebelarskega orodja, tiskov, klišejev in dokumentov shranil na domačem

podstrešju. Prav po njegovi zaslugi in tudi po zaslugi njegove hčerke Marije se je ta dediščina čebelarjev družine Rothschütz ohranila. V njej so med drugim čebeljani, čebelarska orodja (stiskalnica za med, točilo za med, dva parna topilnika za vosek, stiskalnica za satnice, sončni topilnik za vosek), stiskalnica za tiskanje in strešne zastave.

Janez Zupančič
(1907–1944)

Zapuščina čebelarjev družine Rothschütz v čebelarski zbirki čebelarja Antona Koželja

Čebelar Anton Koželj v svoji čebelarski zbirki iz zapuščine čebelarjev družine Rothschütz hrani pomembne in zanimive predmete, kot so kliše slike s podpisom Emila Rothschütza, Bestimmungsbuch (dostavno knjigo), Arbeiter - Lohnbuch (delavci - mezdna knjiga), dopisnici in žig Krainer Handelsbienenstand, dva tovarna lista, cenike Petra Majdiča in zbirko različnih klišejev. Najpomembnejše ohranjeno gradivo so dostavne knjige, ki so jih čebelarji družine Rothschütz vodili za obračun dajatev tedanji nadrejeni oblasti v Stični. Zob časa jih je že precej načel. Ohranjeni so celotna knjiga za leto 1887 ter

Foto: Foto Travnik

Iz zapuščine čebelarjev Rothschütz

dva dela drugih knjig: eden je iz leta 1875, drugega pa ni mogoče časovno opredeliti. V knjigah so zapisani naslovi kupcev in kaj jim je bilo poslano (številka artikla v prodajnem katalogu in število kupljenih artiklov). V knjigi iz leta 1887 je zapisanih 1515, v delu knjige iz leta 1875 208 kupcev in v tretjem delu 251 kupcev. Tudi Peter Majdič je po prevzemu podjetja Handelsbienenstand izdal prodajne kataloge. V zbirki so ohranjeni štirje, enega, za leto 1914, hrani tudi Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (sig. DS 65767). Ohranjenih je veliko različnih klišejev. Enega, ki so ga uporabljali pri tisku prodajnih katalogov in na katerih so čebelarska orodja, predstavljamo v nadaljevanju.

Za konec

Predsednik Slovenskega čebelarskega društva Josip Verbič je, kot lahko preberemo v njegovem poročilu na seji, 2. decembra 1932, za društveno knjižnico pridobil 98 strokovnih knjig, od tega 56 knjig iz nekdane Rothschützeve knjižnice v Podsmreki pri Višnji Gori. Knjige, ki so jih napisali in izdali, hranijo v štirih slovenskih knjižnicah. Posamezne hranijo tudi v osmih knjižnicah po Evropi in v štirih v ZDA. Ohranjenih je pet prodajnih katalogov, revija Imkers Rundschau, poročilo o kranski čebeli iz leta 1868 in revija Die Krainer Biene. Omenjen je tudi Rothschützev listovni panj iz leta 1868. Dediči Janeza Zupančiča iz zapuščine čebelarjev družine Rothschütz hranijo čebelje panje, čebelarska orodja (stiskalnico za med, točilo za med, dva parna topilnika za vosek, stiskalnico za satnice, sončni topilnik za vosek, stiskalnico za tiskanje in strešne zastave). V čebelarski zbirki čebelarja Antona Koželja so kliše slike s podpisom Emila Rothschütza, Bestimmungsbuch (dostavna knjiga), Arbeiter - Lohnbuch (delavska mezdna knjiga), štirje prodajni katalogi Petra Majdiča, tovarna lista, dopisnici in več klišejev s čebelarskim orodjem. ■